

Wijster, Zuideres (Dr.)

Een Inventariserend Archeologisch
Veldonderzoek

Steekproefrapport 2006-02/06

*Wijster, Zuideres (Dr.)
Een Inventariserend Archeologisch
Veldonderzoek*

Een onderzoek in opdracht van
dhr. R.A. Fokkens

februari 2006
Steekproefrapport 2006-02/06
ISSN 1871 - 269X

tekst door
drs. Inger Woltinge
en dr. Johan Jelsma

De Steekproef, Archeologisch
Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3
9801 TG Zuidhorn
telefoon 050 - 5779784
fax 050 - 5779786
internet www.desteckproef.nl
e-mail info@desteckproef.nl

Inleiding

Locatie

Ten zuiden van de Zuideres te Wijster (gemeente Midden-Drenthe) is een inventariserend archeologisch veldonderzoek uitgevoerd. (zie Figuren 1 tot en met 4). Het plangebied bestaat uit twee niet aaneengesloten kavels. Het totale plangebied heeft een oppervlakte van ongeveer 15,3 hectare en ligt op ongeveer 14,5 m boven het NAP. Het terrein is momenteel in gebruik als akkerland en ten dele als boomkwekerij.

De RD-centrumcoördinaten zijn 230,550/535,925.

Administratieve gegevens

Provincie	Drenthe
Gemeente	Midden-Drenthe
Plaats	Wijster
Toponiem	Zuideres
Kaartblad	17D
CIS-code	15828
RD-centrumcoördinaten	230,550/535,925
Periode	Vanaf middensteentijd

Bureauonderzoek

De bodem in het noordelijk deel van het plangebied bestaat uit een veldpodzol met leemarm en zwak lemig fijn zand en een keilempakket van tenminste 20 cm dik, beginnend tussen 40 en 120 cm onder het maaiveld (classificatie bodemkaart Hn21x met grondwatertrap V: gemiddelde hoogste grondwaterstand minder dan 40 cm en gemiddelde laagste grondwaterstand meer dan 120 cm beneden het maaiveld). In het zuidelijk deel van het plangebied bestaat de bodem uit een veldpodzol met lemig fijn zand en een keilempakket van tenminste 20 cm dik, beginnend tussen 40 en 120 cm onder het maaiveld (classificatie Hn23x met eveneens grondwatertrap V). Tussen deze beide bodems ligt een band van een moerige podzolgrond met humushoudend zanddek en moerige tussenlaag (zWp met grondwatertrap III: gemiddelde hoogste grondwaterstand en gemiddelde laagste grondwaterstand). Volgens de Fysisch Geografische Kaart van Drenthe¹ ligt het plangebied in een glaciële landijsafzettings-vlakte met microreliëf en een dekzandpakket van 40 tot 120 cm dik (classificatie Gv1n). Volgens de

---

¹ Nijland, G., R.J. de Lange en J.C. Smittenberg 1982. *Milieukartering Drenthe 1974-1978. III Fysische Geografie. Bijlage II: Fysisch Geografische Kaart van Drenthe schaal 1:50000*. Rapport Provinciale Planologische Dienst van Drenthe.

Geomorfologische Kaart van Nederland 1:50000² gaat het om een relatief hooggelegen grondmorene, al dan niet met welvingen en zwak golvend (classificatie 3L2a). Het gedeelte van het plangebied met een moerige podzolgrond is volgens de Geomorfologische Kaart een dalvormige laagte zonder veen (2R2).

Op de Grote Historische Atlas van Nederland 1: 50000, 2 Noord-Nederland 1851-1855³ en op de Atlas van Huguenin⁴ is het plangebied weergegeven als onontgonnen gebied. De noordelijke kavel van het plangebied heeft een hoge trefkans op archeologische sporen op de Indicatieve kaart voor Archeologische Waarden (IKAW). Voor de zuidelijke kavel geldt een middelhoge trefkans op archeologische waarden op de IKAW (zie Figuur 2). In de omgeving van het plangebied zijn twee terreinen van archeologische waarde bekend in het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Beide terreinen bevinden zich ten zuiden van het plangebied. Het betreft zogenaamde *Celtic Fields*, raatakkercomplexen uit de ijzertijd (800 tot 12 vC). In het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de ROB is een melding aanwezig van een vondst die bij de raatakkers hoort. Het is een geofact. Ten noordoosten van het plangebied is een Mesolithische (middensteentijd) of Neolithische (nieuwe steentijd) vindplaats bekend in het CAA. Er zijn 14 stuks vuursteen gevonden, waaronder drie werktuigen en negen halffabrikaten. Ten zuidoosten van het plangebied is ook een vuursteenvindplaats gemeld, daterend uit het Paleolithicum (oude steentijd) tot Mesolithicum. Ten zuidoosten van het plangebied is daarnaast een aantal grafheuvels bekend. De gedateerde exemplaren stammen uit het Neolithicum tot de ijzertijd. Alle monumenten en vondsten in de omgeving van het plangebied zijn opgenomen in Tabel 1.

---

² Stichting voor Bodemkartering, 1978. *Geomorfologische Kaart van Nederland 1:50000. Blad 17 en 18 Beilen/Roswinkel*. StiBoKa, Wageningen.

³ Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990. *Grote Historische Atlas van Nederland deel 2: Noord-Nederland 1851-1855, schaal 1:50000*. Wolters-Noordhoff, Groningen.

⁴ Versfelt, H.J. & M. Schroor, 2005. *De Atlas van Huguenin: Militair-topografische kaarten van Noord-Nederland 1819-1829*. Heveskes Uitgevers, Groningen/Veendam.

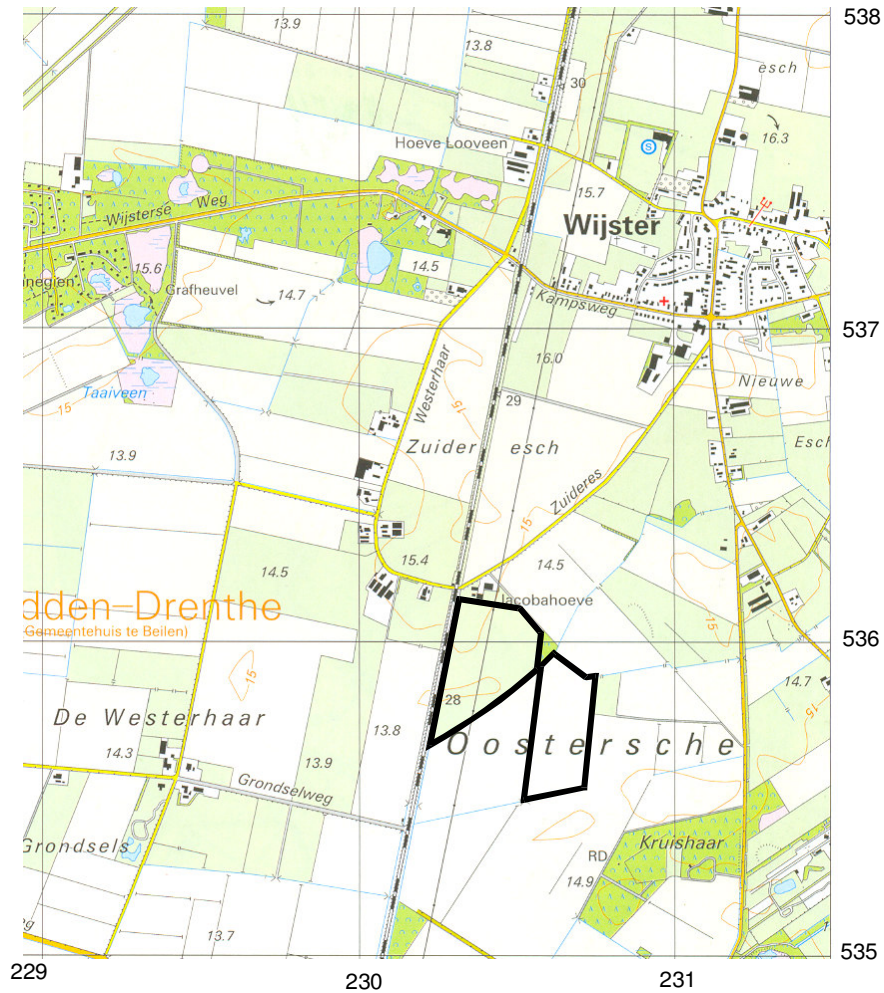
Tabel 1. Archeologisch waardevolle terreinen en vondsten in de omgeving van plangebied Zuideres te Wijster (zie ook Figuur 2).

CMA/CAA-nrs.	Datering	Omschrijving	RD-coördinaten
CMA			
14290 (17C-A01)	ijzertijd, 800 - 12 vC, tot midden-Romeinse tijd, 70 - 270 nC	<i>Celtic Field</i> , terrein v. archeologische betekenis	229,691/534,378
14302 (17D-A05)	ijzertijd tot midden-Romeinse tijd	<i>Celtic Field</i> , terrein v. archeologische betekenis	230,330/534,315
CAA			
1181 (17DN-1)	ijzertijd tot Romeinse tijd, 12 vC - 450 nC	geofact van <i>Celtic Field</i>	230,600/534,900
214824 (17DN-33)	Mesolithicum, 8800 - 4900 vC tot Neolithicum, 5300 - 2000 vC	vuursteenvindplaats	231,120/536,030
214825 (17DN-26)	Paleolithicum, tot 8800 vC tot Mesolithicum	vuursteenvindplaats	231,250/535,300
33617 (17DN-9)	onbekend	grafheuvel, verdwenen	231,670/535,500
33616 (17DN-8)	onbekend	grafheuvel, verdwenen	231,540/535,430
33813 (17FZ-360)	Neolithicum tot ijzertijd	vier grafheuvels	256,200/538,970
39059 (17DN-35)	Neolithicum tot ijzertijd	grafheuvelrestant	231,290/535,340

Aanleiding en doel

Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van dhr. R.A. Fokkens. De aanleiding voor het onderzoek is het plan tot uitbreiding van de boomkwekerij van dhr. Fokkens. Dhr. Fokkens heeft aangegeven dat de diepte van de boomwortels maximaal ongeveer 20 cm bedraagt.

Het doel van het onderzoek is het in kaart brengen en inschatten van de gaafheid van eventuele archeologische sporen in dit gebied.

Figuur 1. Wijster, Zuideres. Overzichtskaart 1 : 25000. Het plangebied is zwart omlijnd. [Naar: ANWB 2004. *Topografische Atlas 1: 25000 Groningen*. ANWB, Den Haag].

Figuur 3. Wijster, Zuideres. Foto van het plangebied aan de Zuideres. De foto is genomen bij boring F (zie Figuur 4) in zuidelijke richting.

Methoden en technieken

Het meetsysteem

In het plangebied zijn in totaal 76 grondboringen geplaatst. Op de zuidelijke kavel zijn 43 boringen uitgevoerd, verdeeld over vier evenwijdige raaien, een kruisraai en een losse boring. De vier evenwijdige raaien lopen van noord naar zuid. De eerste raai, met de boringen 1 tot en met 9, ligt op 40 m ten westen van en evenwijdig aan de sloot die de oostelijke grens van deze kavel vormt. De volgende raaien liggen steeds 35 m ten westen van en evenwijdig aan de voorgaande. De afstand tussen de uitgezette boringen op een raai is 40 m. Rondom boring nummer 16M is het boorgrid verdicht in verband met de aanwezigheid van een intacte bodem. Boring 16M is uitgevoerd als tandemboring, dat wil zeggen dat twee boringen met een diameter van 10 cm direct naast elkaar geplaatst zijn. Op deze manier wordt meer sediment (ongeveer het equivalent van een megaboring met een diameter van 15 cm) opgeboord en wordt de trefkans op archeologische indicatoren vergroot.

Boringen A en C bevinden zich respectievelijk 20 m ten zuiden en ten noorden van boring 16, boringen B en D respectievelijk 10 m ten zuiden en ten noorden van deze boring en boring E ligt op 5 m ten noorden van boring nummer 16M. Boringen F en I zijn op respectievelijk 20 m ten westen en ten oosten van boring 16M geplaatst. Boringen G en J liggen op respectievelijk 10 m ten westen en ten oosten van deze boring en de boringen met de letters H en K bevinden zich op respectievelijk 5 m ten westen en 5 m ten oosten van nummer 16M.

Ten noorden en zuiden van boring 33M is het boorgrid eveneens verdicht in verband met de aanwezigheid van een intact bodemprofiel. Boringen M en N bevinden zich respectievelijk 20 en 10 m ten noorden van boring 33M, boring L ligt op 20 m ten zuiden van 33M en boring O op 20 m ten westen van deze boring.

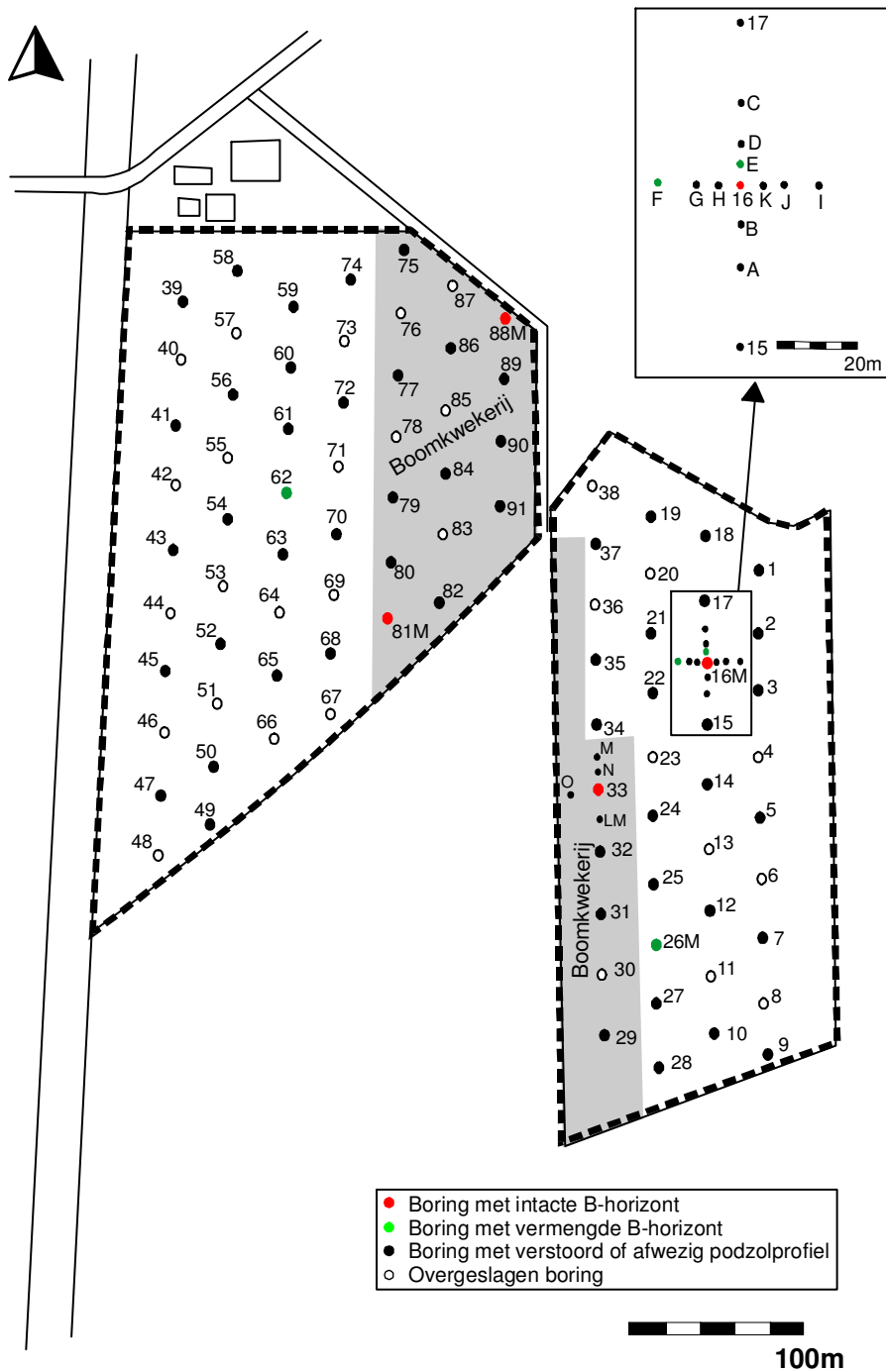
Op de noordelijke kavel zijn 33 boringen uitgevoerd waarvan twee als tandeboring (boringen 81M en 88M). De boringen zijn verdeeld over zeven evenwijdige raaien. De eerste raai bevindt zich op 40 m ten oosten van en evenwijdig aan de spoorlijn Groningen-Zwolle die de westelijke grens van het plangebied vormt. Boring 39 ligt op 40 m ten zuiden van de erfgrans die de noordelijke grens van het plangebied is. De volgende raaien liggen steeds 35 m ten oosten van en evenwijdig aan de voorgaande. De afstand tussen de geplande boringen op een raai is 40 m. Vanwege de slechte kwaliteit van het bodemprofiel zijn 20 van de geplande 53 boringen op de noordelijke kavel overgeslagen.

De RD-coördinaten van boring 10 en boring 70 zijn gemeten met behulp van het Global Positioning System (GPS). Voor de precieze locaties van de boringen wordt verwezen naar Figuur 4.

Werkwijze

Er zijn grondboringen uitgevoerd met een 10 cm edelmanboor; hiermee is de kwaliteit van de bodem bepaald. De intacte lagen opgeboorde grond werden gezeefd op een 4 mm zeef en doorzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren, zoals aardewerk, bewerkt of verbrand vuursteen, metaal, houtskool en cultuurlagen.

Er is in het plangebied een oppervlaktekartering uitgevoerd. Op de zuidelijke kavel is een karteergrid uitgezet met intervallen van vijf meter. Op het braakliggende deel van het terrein was de zichtbaarheid tijdens de veldkartering zeer goed. Tussen de boompjes was de zichtbaarheid redelijk. Op de noordelijke kavel is gekarteerd op en direct naast de boorraaien. Een grid met kleinere intervallen werd vanwege de verstoring van het bodemprofiel en de verminderde zichtbaarheid door bemesting niet zinvol geacht.

Figuur 4. Wijster, Zuideres. Situatietekening met de boorlocaties. De genummerde punten geven de uitgevoerde boringen weer. De open rondjes geven de overgeslagen boringen weer. De begrenzingen van de twee kavels die samen het plangebied vormen is met een onderbroken lijn aangegeven. De RD-coördinaten van boring 10 zijn 230,636/535,559. De RD-coördinaten van boring 70 zijn 230,430/535,946.

Resultaten

Het veldwerk vond plaats tussen 7 en 14 februari 2006. De resultaten per boring zijn weergegeven in de Appendix.

In het plangebied is op enkele plekken nog een restant van een podzolprofiel aanwezig. Omdat de bodem op de locaties van de meeste boringen echter verstoord was, zijn er boringen overgeslagen (open cirkels in Figuur 4). In acht van de in totaal 76 boringen is een B-horizont (inspoelingslaag) aangetroffen. In vier boringen is de laag vermengd. De overige vier boringen zijn als tandemboring uitgevoerd om de trefkans op archeologische indicatoren te vergroten.

In geen van de boringen is een intacte A-horizont (uitspoelingslaag) waargenomen, hoewel in drie boringen een klein vermengd restant van deze laag is aangetroffen (boringen 16M, 26M en E). In 18 van de 76 boringen is van het podzolprofiel alleen de overgangslaag van de B- naar de C-horizont als afzonderlijke laag te herkennen. In 51 boringen was een totaal verstoord podzolprofiel zonder afzonderlijk herkenbare lagen of helemaal geen podzol (meer) aanwezig (zie Tabel 2). In 48 boringen is keileem of keizand waargenomen. In de keileem bevindt zich veel grind en vuursteen. Op locaties waar geen keileem werd aangetroffen, zijn de boringen in ieder geval tot 30 cm in de schone C-horizont doorgezet. In vrijwel alle boringen is in de hele boorkolom grind en vuursteen aanwezig. Het gaat om onbewerkt, uit de onderliggende keileem afkomstige vuursteen. Geen van de stukken in de boringen en aan het oppervlak vertoonde kenmerken van antropogeen gebruik.

Bij de veldkartering is een scherf grijsbakkend aardewerk aangetroffen ter hoogte van boring 10. Het gaat om tamelijk hard gebakken aardewerk. De scherf is niet eenduidig te dateren. Aan het oppervlak zijn op de kavel onder andere scherfjes recent porselein, stukken plastic en ander modern afval waargenomen. De herkomst van de grijze scherf is niet te achterhalen. De kans is groot dat deze van elders afkomstig is. Tijdens het veldwerk zijn in de boringen en aan het oppervlak geen eenduidige archeologische indicatoren aangetroffen.

Tabel 2. Overzicht van de boringen, ingedeeld naar kwaliteit van het bodemprofiel.

Beschrijving	Boringen
podzolprofiel met intacte B-horizont	16M, 33M, 81M, 88M
podzolprofiel met vermengde B-horizont	E, F, 26M, 62
B/C-horizont	G, LM, O, 27, 28, 32, 43, 49, 54, 59, 65, 70, 80, 84, 86, 89, 90
geen of verstoord podzolprofiel	1, 2, 3, 5, 7, 9, 10, 12, 14, 15, 17, 18, 19, 21, 22, 24, 25, A, B, C, D, H, I, J, K, M, N, 29, 31, 34, 35, 37, 39, 41, 45, 47, 50, 52, 56, 58, 60, 61, 63, 68, 72, 74, 75, 77, 79, 82, 91
keileem of keizand	1, 2, 3, 5, 7, 9, 12, 14, 15, 17, 18, 21, 22, 24, A, B, C, D, H, J, K, M, N, O, 27, 29, 31, 32, 35, 39, 41, 45, 47, 52, 56, 58, 59, 60, 61, 63, 65, 68, 70, 72, 75, 77, 86, 88M

Conclusies en advies

De bodem in het plangebied is grotendeels zo sterk verstoord dat de afzonderlijke lagen van het podzolprofiel in 51 van de 76 boringen niet meer te herkennen waren. In vrijwel alle boringen is in het hele profiel vuursteen en grind, afkomstig uit de onderliggende keileem, aanwezig. daaruit blijkt ook dat de bodem sterk verstoord is. In acht boringen is een (rest van een) podzolprofiel aangetroffen. De helft daarvan is vermengd. Zoals in Figuur 4 te zien is, liggen deze boringen verspreid over het plangebied. Zones met een intacte bodem zijn in het plangebied niet aan te wijzen.

De noordelijke kavel heeft volgens de IKAW een hoge trefkans op archeologische sporen, de zuidelijke kavel een middelhoge trefkans. Uit de omgeving van het plangebied is een tweetal vuursteenvindplaatsen en een tweetal *Celtic Fields* (akkercomplexen uit de ijzertijd) bekend. Afgezien van een aan het oppervlak gevonden onbepaalde scherf aardewerk zijn aanwijzingen voor archeologische sporen tijdens het veldwerk in het plangebied echter niet gevonden. Het is goed mogelijk dat de scherf van elders afkomstig is.

De aanwezigheid van archeologische grondsporen in het gebied is, gezien de vondsten en terreinen in de omgeving en de relatief hoge ligging van het plangebied, niet uit te sluiten. Aan de hand van de resultaten van het veld- en bureauonderzoek concluderen wij echter dat de kans op onverstoorde archeologische grondsporen klein is. De bodem is namelijk sterk verstoord. Op basis van de huidige staat van kennis zijn beperkende en/of beschermende maatregelen niet wetenschappelijk verdedigbaar. Vervolgonderzoek wordt voor het plangebied aan de Zuideres te Wijster dan ook niet noodzakelijk geacht.

Wel wijzen wij er op dat indien bij werkzaamheden desondanks archeologische vondsten waarden worden aangetroffen, deze volgens de Monumentenwet 1988, artikel 47, gemeld moeten worden bij de gemeente Midden-Drenthe en bij de provinciaal archeoloog, dr. W.A.B. van der Sanden⁵.

Voor akkoord,

J. Jelsma (senior archeoloog)

---

⁵ Werkplek: Drents Plateau, telefoon 0592 - 305932

Appendix

Wijster, Zuideres: boorprofielen en bodembeschrijving
volgens NEN5104.